

TEOZÓFIA ÉS TUDOMÁNY II.

A tudomány hatása az emberiségre

Guáth Miklós írása

A Galilei idejétől származtatható materialista, nyugati tudomány 400 év alatt – egyre gyorsuló ütemben változva – gyökeresen átformálta életünk szinte minden szegmensét. A tudomány technológiai, gyakorlati hasznosítása révén életkörülményeink többet változtak az elmúlt 100 év során, mint azt megelőzően évezredek alatt.

A nyugati és egyre inkább a keleti embereknek is az anyagi javak felhalmozása és birtoklása képezi földi életük legfontosabb célját. A fizikai sík által behatárolva, állandóan újabb és újabb tárgyak létrehozásával, beteges módon próbáljuk kielégíteni újabb és újabb vágyainkat. Általánosságban megállapítható, hogy a tudomány éppen olyan mértékben érdekel bennünket, ameddig a tudomány eredményeinek gyakorlati hasznosításával képesek vagyunk kielégíteni – kizárólag anyagi szinten jelentkező – szükségleteinket. Ez a szüntelenül ismétlődő ördögi kör pedig a minket körbevevő tárgyak végtelen sokaságát eredményezi.

Egyre gyorsuló ütemben és egyre radikálisabb mértékben alakítjuk át a környező materiális világot. Miközben mérhetetlen büszkeséggel tölt el bennünket a magatehetetlen anyag fölött aratott folyamatos „győzelem”, addig napról napra növekvő mértékben tesszük kockára gyermekeink és unokáink jövőjét. Tesszük mindezt az állítólagos tudományos fejlődés jegyében. Az igazi fejlődés azonban alapvetően nem anyagi, hanem inkább tudati, szellemi kategória. Mint ahogy az igazi gazdagság sem a materiális világban, hanem lelki, tudati szinten értelmezhető.

A permanens ipari forradalom, fantasztikus technikai átalakulás számos területen soha nem látott színvonalat eredményezett. Napjainkra eljutottunk arra a szintre, hogy az igényeinket kielégítő termékek és szolgáltatások előállításához a népesség kb. 35 %-a szükséges. A hihetetlen műszaki haladásnak köszönhető kényelmes életvitelért azonban súlyos árat kell fizetnünk. Drasztikusan csökkenő fizikai aktivitásunk ugyanis egészségügyi problémák sokaságát okozza.

A folyamatos technológiai változás egyik leglátványosabb területe a közlekedés. Ma már a gyalogláshoz képest akár ezerszeres sebességgel is képesek vagyunk haladni. A modernizáció kétségtelenül rendkívüli, miközben az alaptevékenység lényege – helyváltoztatás – változatlan. Az egységnyi idő alatt megtehető távolság növelése lényegében egy illúzióval,

a kronológiai idővel szemben vívott küzdelem, mialatt egyre fokozódó mértékben veszítjük el a gyalogláshoz köthető pozitív élményeinket és lehetőségeinket (elmélyülés, egészségünk javítása, környezetünk megóvása, természet szépségének és illatának élvezete...).

Az elmúlt években a világ közel 9.000 repülőtere évente több milliárdos utasforgalmat bonyolított le, mialatt minden pillanatban átlagosan közel 10.000 repülőgép tartózkodott a levegőben. Utazás és polgári életérzés napjainkra elválaszthatatlanná váltak egymástól. Utazunk, mert utazni kell, különben csorbát szenved önbecsülésünk. Igyekszünk minél távolabbi helyekre eljutni, ugyanakkor lakókörnyezetünk számtalan szépségéről szinte tudomást sem veszünk. Szinte elviselhetetlen mértékben terheljük meg a nemzetközi turizmus kiemelt célpontjait, miközben képzeletünk, belső érzékszerveink segítségével bármikor, bárhova eljuthatunk.

Nem egyszerű annak eldöntése, hogy mindez igazi fejlődésnek tekinthető-e, vagy sem. Könnyebb az a felismerés, hogy a jövőben a tudománynak is egy igazságosabb, élhetőbb társadalom megvalósítását kell szolgálnia. Meg kell oldani, hogy az elemi emberi igényeket a Földanya legkisebb megterhelésével elégítsük ki. Mindehhez azonban mindenekelőtt intenzív tudati fejlődésre és bölcsességre van szükség.

Felmerül a kérdés, hogy a tudomány által táplált hihetetlen mértékű technológiai átalakulás, pazarlás és kényelem elhozta-e az emberiség számára a boldogság, béke és igazi jóllét korát. A kérdés persze költői, hiszen a szívünk mélyén pontosan érezzük és tudjuk, hogy a válasz nem. A fokozódó anyagi bőség árnyékában ugyanis növekvő erőszakot, egyre újabb (ún. civilizációs) betegségeket, természeti katasztrófákat és kiélesedő társadalmi feszültségeket látunk.

A rendkívüli műszaki innováció mellett háttérbe szorult a lélek, az érzelmi intelligencia fejlődése. Pedig alapvetően ezeken az utóbbi minőségeken múlik, hogy milyen célokra használjuk a tudományos eredményeket. Az ősi kínai társadalomban – bár magas színvonalú műszaki ismeretekkel rendelkeztek – a tudományos eredmények döntő hányadának gyakorlati hasznosítását elvetették. Úgy gondolták, hogy a tudományok gyors elterjedése és hasznosítása végső soron a társadalom összeomlásához vezet. Számukra a béke és harmónia fenntartása, a világ természetes állapotának megőrzése jelentette az elsőrendű prioritást.

„Jelenünk alapproblémája nem is az atombomba, hanem az emberi szív: így ma, ezekben az időkben egy határozott, kikerülhetetlen vagy-vagy előtt állunk. Vagy morális átalakulás következik, vagy végérvényes megsemmisülés. Vagy megújul az érzület, vagy elpusztul az élet. Az igazi

probléma az emberek szívében és gondolataiban rejlik. Nem fizikai, hanem etikai probléma ez. A tudomány gyorsabban fejlődött, mint a lelkiismeret.”
Albert Einstein (1879 – 1955) Nobel-díjas elméleti fizikus

Sajnos az elmúlt évtizedekben tapasztalható hihetetlen mértékű műszaki haladás nem járt együtt az átlagos tudatszint hasonló ütemű emelkedésével. A kétségtelen eredmények, a nyugati civilizáció bősége és kényelme ellenére egyre többen vagyunk elégedetlenek az életünkkel. A boldogsághoz vezető út nem a technikai fejlődésen, hanem a lelki tökéletesedésen át vezet. Miközben a tudomány elszántan – kevesebb, mint több – sikerrel vizsgálja az anyagi világ törvényszerűségeit, addig az élet igazán fontos kérdéseire a mai napig kevés figyelem összpontosul.

Az alacsonyabb egós elme saját kielégítésének állandó kényszerét erőlteti az emberekre. Egy jobb, örömtelibb állapot elérése érdekében folyamatos a küzdelem az anyagi javakért, hatalomért, elismerésért és sikerért. Az adott célok megvalósítása azonban csak ideig-óráig jelent örömet, és minden kezdődik előlről. A hamis ego által irányított, valódi énünktől idegen külsőségek hajszolása tartósan nem hozza el az annyira áhított harmóniát, békét és boldogságot. Ez az alacsonyabb ego, a hamis én csapdája.

Egy ideális társadalom az igazi fejlődést inkább tudati síkon értelmezi. Ez természetesen nem jelenti a technikai haladás általános elvetését. Jelenti viszont a műszaki fejlődés lehetséges irányainak eltérő súlyozását és preferálását. Ilyen értelemben rendkívül nehéz meghúzni a határt a „még hasznos” és a „már káros” között. Napjainkra odáig jutottunk, hogy az általunk létrehozott mesterséges intelligencia egyúttal az egyik legnagyobb potenciális veszélyforrást is jelenti az emberiség számára. Az ún. „haladás” szolgálatában sikerült egy állandó rohanással, idegeskedéssel, káros stresszel terhelt beteges, az élet igazi élvezetére képtelen nyugati társadalmat kialakítani.

A kapitalista társadalmi berendezkedés döntő mozgatórugója a profit, az örökös gazdasági növekedés. A kapitalista kártyacsomagban a pénzügyi haszon az aduász. Mindent visz és üt. Felülírja az olyan alapvető emberi értékeket is, mint etika, becsület és humánus. Az anyag prioritást élvez a lélekkel, szellemmel szemben. A termelékenység növelése egyrésztől munkanélküliséget, másrésztől a munkavállalók fokozott fizikai és lelki kizsigerelését vonja maga után. Mindkét esetben túlzott mértékű stresszes terhelés a következmény. A profit és a gazdasági növekedés kényszere egy önmagát gerjesztő, a rendszer megváltoztatása nélkül megállíthatatlan és végtelen folyamat, miközben a Földanya erőforrásai végesek. Állandó

növekedés egy véges térben. Logikai képtelenség, ami drasztikus beavatkozás nélkül katasztrófához vezet.

A rövidtávú gazdasági haszon érdekében folyamatosan gyilkoljuk a Föld ökoszisztémáját, kegyetlenül tönkretesszük legfontosabb kincsünket, a természetet. Túlzott fogyasztásunkkal sajnos mi is hozzájárulunk ehhez a negatív folyamathoz. Bolygónkat bűnös módon kizsákmányolva, a fosszilis energiahordozók (olaj, szén, földgáz) mértéktelen bányászatával „sikerült” a Földet kimozdítanunk egyensúlyi helyzetéből. Az abnormális fogyasztási láz hatására, a rendelkezésünkre álló erőforrásokat kirabolva lassan szeméttelappé változtatjuk szeretett Földünket, miközben szisztematikusan pusztítjuk esőerdőinket, növeljük a környezetszennyező gázok kibocsátását. Évről évre növekszik a végzetes környezeti katasztrófák (hurrikánok, földrengések, erdőtüzek, áradások, cunamik...) száma. Egyre súlyosabb problémát okoz a levegőben felhalmozódó szennyező anyagok kiváltotta szmog-jelenség. Meggyőződésem, hogy már elértük azt a kritikus pontot, amikor a környezeti károk mértéke gyorsabban nő a gazdaságnál. Vagyis a gazdasági racionalitás is alapvető és gyors változásokat sürget.

„A Föld a Naprendszer elmegyógyintézete.” Samuel Parkes Cadman (1864 – 1936) lelkész és újságíró

Az emberiség pusztító vírusként viselkedve, gátlástalanul éli fel a Földanya erőforrásait. Az ok-okozat törvényének globális érvényesülése alapján mindez nem maradhat következmények nélkül. Ezt bizonyítják az egyre súlyosabb és gyakoribb természeti katasztrófák, válságok. Vajon képesek leszünk-e a megfelelő következtetéseket levonni, és – a Földanyát nem kirabolva és beszennyezve, hanem mélységesen tisztelve – egy igazságos gazdasági, társadalmi és szociális rendszert felépíteni. Akarunk-e tudatosan, erkölcsösen és tisztán élni. Amennyiben nem, úgy további katasztrófák várnak ránk, és akár el is pusztíthatjuk magunkat. Mindössze abban lehetünk biztosak, hogy a Földanya képes lesz önmagát regenerálni, meggyógyítani.

Az emberek természetére gyakorolt negatív hatásának fizikai, jellembeli és spirituális összetevői vannak. Környezetünk gyilkolása fizikai síkon számtalan formában történik. Tesszük mindezt különösebb lelkipurdalás nélkül, mert az emberiség többségének személyiségi jegyeiben a negatív jellemvonások (önzés, kapzsiság, erőszakosság, felelőtlenység, telhetetlenség...) vannak túlsúlyban. Viselkedésünket alapvetően tudati fejlettségi szintünk határozza meg. Miután alacsony átlagos spirituális szinttel bírunk, ezért hatalmas alacsonyabb egónkkal kizárólag csak a saját érdekeinkkel törődünk, figyelmen kívül hagyva, hogy ezzel másoknak vagy

a természetnek éppen mekkora kárt okozunk. Tudati fejlődésre, az erkölcsi értékek érvényesítésére van szükség.

Kijelenthető-e, hogy tudományos társadalomban élünk? Megítélésem szerint nem. Abban a mai tudomány is egyetért, hogy a Föld egyetlen egységet képez, és mindannyian egyenrangú polgárok vagyunk. Ennek ellenére az emberiség jelentős hányada kizárólag a saját nemzetét, a saját kultúráját hajlandó szolgálni. Hihetetlen mértékű összegeket költünk fegyverkezésre, saját hadseregek fenntartására és más nemzetek kizsákmányolására. Mindez összeegyeztethetetlen a tudományos szellemmel.

A végzetes katasztrófa elkerüléséhez, a már-már visszafordíthatatlan negatív folyamatok lefékezéséhez vissza kell fordulni a régi keleti bölcsességekhez, azokat be kell építeni a jelenlegi rohanó világunkba. A tudománynak ki kell lépnie a materializmus rabságából. A tudomány eredeti felfogása jegyében elkerülhetetlen a tudomány és spiritualitás egymásra találása és összeolvadása.

Intuíció és racionalitás

Az értelem legszélesebb kiterjedése a tudomány. Az emberek jelentős része hajlamos a racionális oldal túlhangsúlyozására. Az ilyen társaink a tudomány mindenhatóságában hisznek. Ha valamit nem tudnak észérvekkel megmagyarázni, akkor azt egyszerűen szőnyeg alá söprik, és nem vesznek róla tudomást. Teszik ezt annak ellenére, hogy létezésünknek csak egészen elenyésző részét vagyunk képesek értelmünkkel feltárni. A logikus gondolkodás nélkülözhetetlen bizonyos problémák megoldásában, de hibát követünk el, ha életünk navigálásában az értelem túlzott prioritást kap.

„Az értelem féktelensége leginkább egy dühöngő őrülthöz hasonlatos, akit képtelenség lekötözni.” Avilai Nagy Szent Teréz (1515 – 1582) a kármelita rend megújítója

Paradox módon a racionalitás – önmagában – egyúttal a tudományos fejlődés gátját is képezi. A forradalmian új tudományos eredmények ugyanis sohasem csupán logikai úton jönnek létre. Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy attól újak és nehezen befogadhatóak, hogy ellentmondanak a korábban racionális logikával bizonyítottnak gondolt összefüggéseknek.

„A valóság csupán illúzió, bár nagyon kitartó.” Albert Einstein (1879 – 1955) Nobel-díjas elméleti fizikus

A különböző megfigyeléseken, méréseken alapuló tudományos ismeretek – mivel érzékszerveinken keresztül jutnak el hozzánk – valamilyen mértékben tökéletlenek. Mérőműszerek segítségével ugyan folyamatosan próbáljuk érzékszerveink korlátait tágítani, de a mai tudomány – hit nélkül – a végtelennel sosem fog tudni megbirkózni (még a természetes számokhoz köthető megszámlálhatóan végtelennel sem). Ilyen értelemben teljesen mindegy, hogy éppen az Univerzum kiterjedését vagy testünk felépítését vizsgáljuk, ugyanis, ahogy nem létezik legnagyobb távolság, úgy nincs legkisebb alkotórész sem. Életünk talán legfontosabb kérdése, hogy tudati fejlődésünk és hitünk révén képesek vagyunk-e túllépni ezeken a korlátokon, vagy sem.

„Az az ember is, aki azt mondja, hogy nincs Isten, ellentmond egy fontos filozófiai alapelvnek. Ő, mint véges értelemmel bíró személy tesz abszolút kijelentést a végtelen természetéről. Ez olyan, mintha azt kérdeznénk, hogy mennyi az emberiség teljes tudása. Albert Einstein, a Nobel-díjas fizikus azt mondta, hogy az emberiség a teljes tudásnak kevesebb, mint egy százalékát képes felfogni. Ha a teljes tudásnak csupán egy százalékával rendelkezünk, nem lenne lehetséges Isten számára, hogy a maradék kilencvenkilenc százalékban létezzen?” John Maisel keresztény író

A mai tudomány hajlamos rásütni a létezés spirituális törvényeire a tudománytalanság bélyegét, ami természetesen nem felel meg a valóságnak. Igazán ugyanis a világot működtető, egyértelmű törvények állják ki a tudományosság próbáját. Míg az Univerzum spirituális, isteni törvényei örök igazságokat hordoznak, addig a tudomány által hirdetett igazságok folytonosan változnak. A tudománytörténet tulajdonképpen dogmák megdőlésének és új dogmák keletkezésének sorozata. Mindez egyáltalán nem meglepő a zseniális matematikus, Kurt Gödel értelmezése tükrében, miszerint minden ellentmondásmentes, a szám fogalmát tartalmazó és áttekinthető axiómarendszerben megfogalmazható olyan igaz állítás, amely a rendszer eszközeivel nem vezethető le, és nem is cáfolható; azaz akár az állítás, akár annak ellenkezője ellentmondás nélkül beépíthető a rendszerbe. A logikai láncolatba – a rendszer teljessége érdekében – beiktatott axiómák ugyanis önellentmondást hordoznak. A spirituális törvények viszont mindenféle ellentmondástól mentes rendszert alkotnak.

Szükségünk van tudományra és tudósokra. De szükségünk van a részükről kellő alázatra, az emberiséggel szemben érzett nagyfokú felelősség tudatos felismerésére és gyakorlására is. Az igazi tudós soha nem szolgál ki saját meggyőződésével ellentétes (politikai, üzleti...) érdekeket, és nem hirdeti az abszolút igazságot. Tisztában van azzal, hogy az általa feltárt összefüggés lehet, hogy csupán az aktuálisan ismert feltételrendszer keretei

között igaz. És azt is tudnia kell, hogy egy másik struktúrában állításának akár az ellentéte is jelentheti az igazságot.

A tudati fejlődés során a személyiségtől fokozatosan átveszi életünk irányítását az egyéniség, a vágyakat fokról-fokra háttérbe szorítja az akarat, és életünket fokozatosan az egyszerűség irányába tereljük, miközben az önzés önzetlenséggé, a félelem szeretetté alakul. A bölcsesség elmélyülése útján az inkább részletekkel foglalkozó mentális értelem fokról-fokra átadja helyét a lényegi kérdésekre fókuszáló kauzális tudatnak.

A kauzális tudat mindig lényegi kérdésekkel, a mentális értelem pedig inkább a részletekkel foglalkozik. A kauzális, elvont gondolkodó – befelé fordulva – filozófiai problémákat elemez, az élet legmélyebb kérdéseit boncolgatja. A tudati fejlődés által egyre közelebb kerül az egység, az Egy Élet felismeréséhez. Az egyéniség fejlődésével a mentális elme fokozatosan háttérbe szorul a kauzális értelemmel szemben. Ezzel párhuzamosan a logikus gondolkodás helyét egyre inkább átveszi az intuíció.

A tudat és az elme hozzák létre, és irányítják gondolatainkat. Az elme kettős természetének köszönhetően gondolataink lehetnek konkrétak és elvontak. Értelem és gondolat oda-vissza hatnak egymásra, és kölcsönösen erősítik egymást. Egyrészt elménk határozza meg gondolkodásunk minőségét, másrészt kizárólag gondolkodással vagyunk képesek intellektusunk fejlesztésére. Nem elég tehát sok, jól megválogatott könyvet olvasni, még többet kell – azokon is – gondolkodni.

A rendszeresen gondolkodó emberek nemcsak a saját gondolkodási képességeiket fejlesztik, hanem – közvetve – másokét is. A lélek fejlődésével a kauzális test is növekedésnek indul. A fejlett emberek kauzális testükkel akár emberek ezreinek az auráját is képesek áthatni, és pozitív hatást gyakorolni azok tudati fejlődésére.

Meg kell tudnunk különböztetni az igazi intuíciót a röpke megérezéstől. Felmerül a kérdés, honnan erednek igazi intuícióink. Az intuíció forrása mindig az egyéniség (lélek), a kauzális vagy a buddhikus test, míg a spontán impulzusok a személyiségünk szüleményei. Ne kapkodjunk el döntéseinket. Ha megérezésünk néhány nap után is erősen hat ránk, akkor biztosan intuícióval van dolgunk. Azt is vegyük figyelembe, hogy az intuíció mindig önzetlenséggel párosul. Ezért a belső hangunkra, az intuíciónkra csak akkor hagyatkozhatunk teljes bizonyossággal, ha képesek vagyunk kitörölni magunkból mindenféle önzést, negatív érzést. Az intuíció harmóniát kelt, pozitív tartalommal bír, és irányulhat mások megsegítésére, megbocsátásra, szeretetre... Félelem vagy szorongás érzésekor bizonyosak lehetünk abban, hogy nem a magasabb tudatosság irányít bennünket.

A belső meggyőződésnek semmi köze a babonához. A valós Én anélkül van tisztában valaminek az igazságával, hogy szükséges lenne azt racionálisan megindokolni. Mintha az intuíció oltárán feláldoznánk a józan ész. Nyilván nem erről van szó. A valós Én (egyéniség) tudása biztos lábakon áll. Az intuíció az egyéniség értelme, amit Indiában úgy hívnak, hogy tiszta értelem. Amíg az intuíció a bennünk élő belső Isten megnyilvánulása, addig az oktatási rendszer kívülről önti belénk a „tudást”. Tudati fejlődésünk során egyre nagyobb szerepet kap a belső meggyőződés, és az intuíció fokozatosan háttérbe szorítja a kívülről érkező tanítást.

Hallgassunk az intuícióinkra, és cselekedjünk a belső meggyőződésünk szerint. Amikor a lelkünk szól hozzánk, a mentális elménk elveszti jelentőségét. A lelkünk isteni igazságokat közvetít számunkra. Kövessük belső hangunk irányát.

Amíg az ősi bölcsesség rejtélyeinek megismerésében érzékszerveink korlátoznak bennünket, addig az elme és az intuíció szabadon szárnyalhatnak. Miközben az elme a létezés lényegi kérdéseit kutatja, az intuíció megválaszolja azokat. Ilyen értelemben elme és intuíció – egymástól függve – kölcsönösen kiegészítik egymást.

Intuíciós képességünk fejleszthető. Tudatunk tágításával intuíciós készségünk is emelkedik. Tudatunk fejlődésével azonban a hamis egónk azzal kapcsolatos félelme is nő, hogy elveszíti az irányítást felettünk. Ezért alacsonyabb egós elménk – hatalma megőrzése érdekében – hajlamos hamis intuíciókat, üzeneteket küldeni felénk. Rendkívül lényeges tehát, hogy képesek legyünk az ilyen negatív álintuícióink felismerésére. Mindez állandó figyelmet és éberséget követel tőlünk.

Könyvtudás és szellemi tudás

A könyvtudás alapját az érzékelt (látott) világhoz kötődő ismeretek képezik, amelyek logikai úton axiómák köré rendezhetők, ill. szembeállíthatók. Szavakba önthető, másoknak átadható (tanítható) tudás, az intellektus (elme, értelem) világa. A könyvtudás elsősorban a formával foglalkozik, és nem a tartalomra fókuszál. A részletekre helyezi a hangsúlyt, miközben az egész elveszik a számára. Segíti, felgyorsítja a szellemi (tapasztalati) tudás megszerzését. A tudati fejlődéshez szükség van a könyvtudásra, önmagában azonban – szellemi tudás nélkül – kevés. A könyvtudás képletes elnevezése: „A szem tana.”

A szellemi tudás – ellentétben a könyvtudással – tapasztalatokból, felismerésekből táplálkozó belső tudás, amely megszerezhető, de nem átadható (tanítható). Szavakba nem, vagy csak nehezen önthető, a logika

világán túli, azt meghaladó lényegi tudás. A szellemi tudás a bölcsesség színtere (bölcshatóságokba, hasonlatokba foglalható tudás), az intuíció világa. Elsősorban a tartalommal foglalkozik, a forma számára másodlagos. Az egészre helyezi a hangsúlyt, amely tartalmazza a részleteket. A szellemi tudás időtálló, egységes (koherens) tudás, amely a tudati fejlődéshez elengedhetetlen, nem spórolható meg. Képletes elnevezése: „A szív tana.”

A gondolkodás, tudomány és tudás vonatkozásában szembevetendő párhuzam és hasonlóság figyelhető meg a következők között:

Régi keleti dialektika – okkult tudomány – szellemi (tapasztalati) tudás

Nyugati és mai keleti gondolkodásmód – modern, materialista tudomány – könyvtudás

Tudás és hagyomány

Életünk során rengeteg tudásra teszünk szert. Rendkívül lényeges, hogy mindez az ismeretanyag ne váljon az elménket gúzsba kötő hagyománnyá. A tudás egy bizonyos szinten hasznos és szükséges, egy másik szinten azonban hátrányos is lehet. Az intelligencia annak felismerését jelenti, hogy pontosan érezzük és tudjuk, hol kell elvetnünk a tudást, és hol kell támaszkodnunk rá. Fontos, hogy a rendszer gépies kiszolgálása helyett, a létezés lényegi kérdéseit feltevő, megvizsgáló és megválaszoló kreatív lények legyünk. Az igazi oktatás a gondolkodással kapcsolatosan nem a „mitre”, hanem a „hogyanra” helyezi a hangsúlyt, segít megtanulni hatékonyan gondolkodni.

Az oktatás feladata, hogy az élet minden területére kiterjedő, átfogó könyvtudásban részesítse a diákokat. De az oktatásnak legalább ilyen fontos küldetése a diákok elméjének hagyományoktól történő felszabadítása is. Ha az elmét elgépésíti és szűk látókörűvé teszi a hagyományos tudás, akkor képtelenné válik felfedezni az örökkévalót, a mindent átható EGYSÉGET. Lényeges, hogy a diákok képesek legyenek megfogalmazni a létezéssel kapcsolatos kérdéseiket, tanulmányozni és értékelni tudják az élet összefüggéseit. Szándékosan „lebutított”, univerzális egyedek helyett a világra nyitott, a bölcsesség és tudati fejlődés útját kereső, az összefüggések felismerésére képes, intelligensen gondolkodó fiatalok nevelésére van szükség.

Addig vagyunk képesek lebontani a hagyományokat, amíg megkérdőjelezzük a belénk táplált igazságokat. Amikor felhagyunk az érdeklődéssel, és gépiesen elfogadjuk az adott hagyományban rögzült információkat és válaszokat, elindulunk a pszichológiai értelemben vett megsemmisülés irányába. Ezért soha ne fogadjunk el semmit kérdések feltevése és vizsgálat nélkül.

„Ne higgy vakon abban, amit mondanak. Ne azért hidd a szavaimat, mert más meggyőzött felőlük. Ne higgy mindent, amit másoktól látsz, hallasz vagy olvasol, legyen szó nagy tekintélyű személyről, vezetőről vagy vallásos szövegről. Ne csak az észszerűsége, sem pedig az elmélkedésre alapozz. Ne hagyj figyelmen kívül saját hatalmadat, és ne kövess vakon másokat. Ez az út csak illúziókhöz vezet téged. Találd meg te saját magad, ami az igaz, ami a valóság.” Buddha (eredeti nevén Gautama Sziddhártha) a buddhizmus vallásának alapítója

A kreativitás hiánya lényegében az adott rendszer gépies kiszolgáltatását eredményezi. Az igazi kreativitáshoz mindenekelőtt szabad és lecsendesedett elmére, meditatív állapotra van szükség. Az ilyen kreativitás sajnos az emberiség nagy hányada számára rejtve marad. A fennmaradó kisebbségnek pedig a részleges igazság örömteli felfedezése, maradandó emelkedettség és boldogság jut osztályrészül.

Tudomány és bölcsesség

Mindennapi életünk szempontjából ugyan fontosak a minket érő külső hatások, de a lényeg a rajtuk keresztül is megtapasztalható és leszűrhető bölcsességen van. Amikor a belső hang megrostálja, elnyomja és felülírja a külső zajt, ez a bölcsességhez vezető út iránytűje. A bölcs ember mindig belső indítékból cselekszik, a külső világ történései hidegen hagyják. A Teremtővel összhangban igyekeznek az emberiség és a világ érdekében cselekedni. Nem rabszolgája senkinek és semminek. Szabad ember.

Napjainkban a tudomány az anyagi testek, tárgyak térben és időben történő vizsgálatával foglalkozik, a tudás csupán erre a síkra korlátozódik. A külső jelenségek illúziójára összpontosító tudomány valójában tudatlanság. A bölcsesség viszont az anyag mögött (fölött) megnyilvánuló, attól elválaszthatatlan tudatra, a valódi Én lényegére rezonál.

A tudás egyáltalán nem jelent önmagában bölcsességet. Hilarion Mester meghatározása szerint „a bölcsesség nem más, mint a tudás helyes használata”. Ideális esetben persze a tudás és bölcsesség kart karba öltve, kölcsönösen erősítik egymást. A tudás helyes használata elképzelhetetlen az igazság és szeretet érvényesülése nélkül. Az igazságot a tiszta és mély szeretet nemesíti bölcsességgé.

„Félek attól a naptól, amikor a technológia fontosabb lesz, mint az emberi kapcsolatok. A világon lesz egy generációnyi idióta.” Albert Einstein (1879 – 1955) Nobel-díjas elméleti fizikus

A 19. század után a technikai fejlődés meredeksége egyre inkább meghaladja az emberiség tudati növekedésének mértékét. Mindez arra enged következtetni, hogy a műszaki és technológiai változások jelentős

hányada nem szolgálta közvetlenül vagy közvetve az emberek lelki gyarapodását, vagyis ilyen értelemben nem tekinthető igazi fejlődésnek.

A tudomány hatalom. A tudás képességeink tárházát szélesíti. Bölcsesség hiányában azonban ezt a hatalmat használhatjuk – és sajnos használjuk – pusztításra is. Az emberiség kulturális, társadalmi, vallási, nemzeti, nyelvi és geopolitikai kérdésekben végletes módon megosztott. Bölcsesség híján a tudomány felfedezéseit nem egy békésebb, igazságosabb, élhetőbb világ kialakítására fordítottuk.

Teozófiai szemszögből a tudósok felelőssége mindig egyetemleges, vagyis kiterjed az emberiség és az Univerzum egészére egyaránt. A tudomány – ideális esetben – figyelembe veszi az általa felhalmozott tudás jelentette hatalomnak és a bölcsesség mértékének mindenkori viszonyát. A jelenlegi egyensúlytalanság intenzív tudati fejlődést követel meg. A gondok gyökerét az élet lényegének félre értelmezése jelenti. A bölcsesség elmélyítése az oktatás megváltoztatását, az okkult tanítások figyelembevételét teszi szükségessé.

A bölcs ember pontosan érzi, hogy az Univerzumban minden és mindenki EGY, minden rész belső lényege azonos az EGÉSZ lényegével, ezért bármely rész megismerése során valójában az EGÉSZET ismerjük meg. Ahogyan a Smaragdtábla tanítja: „Mint fent, úgy lent, mint a nagyvilág, úgy a kisvilág”. Ha megismerjük akár a „kisvilágot” (az embert, a mikrokozmoszt), akár a „nagyvilágot” (a makrokozmoszt), abból következtethetünk a tükörképe felépítésére és működésére.

Napjainkban egyre több fizikus osztozik azon a véleményen, hogy a Világegyetem egy hologram. A holografikus eljárással készült kép sajátossága, hogy minden apró részlete tartalmazza a teljes egészre vonatkozó összes információt. Az elmélet értelmében valamennyien egy sűrített Világegyetem vagyunk, mindannyiunkban ott lapul az Univerzum lényege. Azaz ismerjük meg önmagunkat, és általa feltárul előttünk az egész Univerzum, hiszen annak mintájára jöttünk létre.

„Gnóthi szeauton” – „Ismerd meg önmagadat” a delphoi jósda felirata

A bölcs ember mindenben meglátja az Ént, és az Énben a mindent. Átérzi, hogy paradox módon mindannyian, külön-külön is az Univerzum középpontjai vagyunk.

A globális testvériség és egység alapján nemcsak a spirituális mesterek tisztasága, hanem a tömeggyilkosok gonoszága is ugyanúgy a miénk. Vagyis mi vagyunk a gonosztevő és a szent ember is. Amíg egy ember is vétkes, addig mi sem lehetünk teljesen vétkelenek. A mi vétünk egyúttal az

egész emberiség vétkességét is okozza. Mindannyian felelősök vagyunk az emberiség felemeléséért.

A bölcsességet nem a diplomák és nyelvvizsgák számával mérik. A bölcsesség elnyeréséhez nem szükséges minden tudást elsajátítanunk, a világ minden pontjára eljutnunk. A bölcsesség nem az ismeretek sokaságát, hanem a lényeg szellemi síkon történő felismerését jelenti. Az igazi bölcsesség kapuja minden pillanatban nyitva áll előttünk, hiszen az Én mindenben, mindenkor megnyilvánul. Mindössze tekintetünket a külső világtól elfordulva befelé kell irányítanunk.

A bölcs ember tisztában van azzal, hogy létezés, tudat és most elválaszthatatlanok egymástól. Nem rabja semmilyen filozófiai és egyéb irányzatnak. A természettel, az Univerzummal, az emberiséggel, a Földanyával, minden entitással harmóniát tartva élvezi az életet, és szolgálja a Teremtőt, segítve az emberiség tudati fejlődését. A globális testvériség jegyében cselekedeteit a tiszta szeretet vezérli.

A bölcsesség az értelmi fejlődés és az önzetlen, feltétel nélküli szeretet közös útja. Egyik sem visz bennünket a másik nélkül előre. Sajnos napjainkra is érvényes H. P. Blavatsky megállapítása, miszerint „a bölcsesség rovására él az intellektus többnyire”.

A bölcsesség folyamatos átalakulás az intuitív tudatosság ösvényén, a belső látás képességének birtokában. Semmit nem ér az olyan bölcsesség, amely nem párosul odaadással, és nem nyilvánul meg cselekedetekben. Ahogy a teozófia tanítja: „Légy alázatos, ha keresed a bölcsességet. Légy még alázatosabb, ha ura vagy annak!”

Entrópia és információ

Általános értelemben információnak tekinthető minden általunk értelmezett, illetve dekódolt (új) ismeret. A Claude E. Shannon és Warren Weaver nevéhez köthető információelmélet szerint az információ valamely eseményről vagy egy rendszer állapotáról tájékoztató hír. A hír információtartalma annál nagyobb, vagyis a hír annál értékesebb, minél kisebb a valószínűsége az adott történésnek vagy állapotnak.

Az entrópia egy fizikai rendszer rendezetlenségének mértéke. A termodinamika második főtétele szerint valamely zárt fizikai rendszer entrópiája nem csökkenhet, csak nőhet. Az információelmélet alapján az információtartalom és az entrópia egymással ellentétes pályán mozognak. Vagyis, ha egy rendszer entrópiája csökken (rendezettségi foka nő), akkor a rendszer információtartalma ugyanilyen mértékben nő, és az elért állapot valószínűsége csökken. Az – általános szóhasználat szerint – élő

szervezetekre az élettelen környezethez képest jóval alacsonyabb entrópia jellemző. A magas entrópiájú és valószínűségű, nagyfokú rendezetlenség ugyanis a biológiai halál állapota. Ezért az élőlények legfőbb törekvése, hogy minimalizálják entrópiaszintjüket és állapotuk valószínűségét, vagyis igyekeznek önmaguk információtartalmát maximalizálni. Ezen cél megvalósításának leghatékonyabb módja szellemi szintünk növelése. Életünk legfőbb értelme szellemi nívónk emelése, tudatunk fejlesztése személyes tapasztalatok és tanulás révén.

„Az információ ugyanúgy a Világegyetem fizikai valóságához tartozik, mint az anyag és az energia.” Tom Stonier (1927 - 1999) biológus és filozófus

A termodinamika második főtétele úgy is megfogalmazható, hogy egy zárt rendszer információtartalma mindig csökken. Minél öregebb például egy könyv, célzott energiabevitel nélkül annál nagyobb mértékű entrópiánövekedés (papír elhasználódása, betűk kopása...) és információvesztés figyelhető meg. Az információtartalom csökkenésének van egy fizikai (szavak olvashatatlansága...) és egy elméleti (könyvben található megállapítások inflálódása...) aspektusa. Bármilyen használható szerkezet elromlását, élőlény halálát minden esetben egy kritikus mértékű entrópiánövekedés és információvesztés idézi elő.

Ha egy rendszernek van entrópiája, akkor információtartalommal is kell rendelkeznie. Kölcsönösen feltételezik egymást. Az információ teremtéséhez megfelelő, célirányos energiára van szükség, miközben a rendezettség növekedésének köszönhetően a rendszer entrópiája csökken. A DNS az a genetikai információt tároló örökítőanyag, amely lehetővé teszi a biológiai információ egyik generációról a másikra történő átadását. Felmerül a kérdés, honnan származik ez az eredendő információ. A „származtatót” a gondolat teremtő energiájában találjuk meg.

Természetes törekvésünk, hogy próbálunk önmagunkban (különböző testeinkben) és környezetünkben rendet tartani, harmóniát teremteni. Mindennapi életünk során azonban törvényszerűen érnek bennünket rendezetlen szituációk is. Mindez spirituális fejlődésünk tükrében elkerülhetetlen és szükségszerű. Ha nem így lenne, földi újjászületéseinknek sem volna igazán értelme. Ezek az élethelyzetek ugyanis – egyedül vagy csoportosan – rákényszerítenek bennünket megszokott komfortzónáink elhagyására. Látványos spirituális felébredések háttérben gyakran egyéni tragédiák húzódnak meg. Rend és rendezetlenség valamilyen egyensúlya determinálja életünket, mikro- és makroszinten egyaránt. Megfigyelhető, hogy a rendezetlenség – bármilyen

területen bekövetkező – átmeneti térnyerését minden esetben egy magasabb szintű rendezettségi állapot, evolúciós minőség követi.

Vallás és igazság

A Teozófiai Társulat hitvallása alapján, „nincs magasztosabb vallás az igazságnál”. A hitvallással rokon megállapítás szerint, az igazság a legmagasztosabb tudomány. Vagyis a tudománynak mindig az igazságot kell kutatnia. Ez a tudomány legfontosabb etikai követelménye. Az igazság szolgálata vonatkozásában a teozófia és a tudomány teljes mértékben összefonódik.

Felmerül a kérdés, megismerhető-e számunkra az abszolút igazság. Amíg az abszolút igazság rejteke az öröklét, a végtelen, addig az értelem és az érzékszervek végessége csupán relatív igazságok felismerését teszi lehetővé. Viszont belső tudásunk segítségével, egyre mélyebbre hatolva a relatív igazságok erdejében – mindannyian különböző módon – fokról-fokra közelebb kerülhetünk az abszolút igazsághoz. Mindez azonban elképzelhetetlen az igazság eltökélt szándéka és akarata nélkül. Megköveteli az élet szinte minden területére kiterjedő, általánosan elfogadottá tett hazugságok elvetését. Szükségessé teszi a hazugságernyő mögött megbújó önzés és képmutatás leleplezését, amely tevékenységért a tudósok alapvető felelősséggel tartoznak.

A szív képezi az igazság igazi otthonát. Kérdéseinkre, problémáinkra a helyes válasz ott lapul a szívünkben. Mindannyian a szívünk mélyén hordozzuk saját, személyes „bibliánkat”.

„Korunkban oly homályossá lett az igazság, a hazugság meg oly elfogadottá, hogy csak úgy ismerhetjük meg az igazságot, ha szeretjük.”
Blaise Pascal (1623 – 1662) matematikus, fizikus, vallásfilozófus és teológus

A tükrözés törvénye szerint az általunk észlelt környező világ képében belső állapotunk tükröződik vissza. Vagyis igazából mindannyian saját magunkat látjuk visszatükröződni külső világunkban. Ahány ember él a Földön, a valóság annyi szubjektív képet, relatív – akár egymással teljesen ellentétes, de ugyanolyan megfontolásra érdemes – igazságot mutat. A teozófia minden őszinte nézetet tiszteletben tart, hiszen minden vélemény és álláspont egyaránt része az EGÉSZNEK (az EGYNEK), és attól nem választható el.

Krishnamurti személyéhez fűződik az a megállapítás, hogy „a tudományos gondolkodásmód része a vallásos gondolkodásmódnak, de a vallásos gondolkodásmód nem része a tudományosnak”. A mai tudomány – csupán a felszín kapargatva –, alapvetően ezért nem képes a szellem

befogadására. Amikor ugyanis igazán elmélyülve a szellemmel foglalkozunk, rá kell döbbernünk, hogy a vallás és a tudomány szelleme egyáltalán nem különbözik egymástól. A bölcsesség szellemi mélységében (magasságában) az igazság mindent lefegyverző szépséggé alakul, és fordítva. A teozófia ezt az elmélyülést hirdeti, legyen szó a létezés bármely vonatkozásáról. Nem véletlen, hogy számos elismert tudós a tudomány szellemét követve, a természetben rejlő csodálatos szépséget felismerve került közel a valláshoz.

A kauzalitás szerint az Univerzumban ok-okozati összefüggések láncolata figyelhető meg, ahol az ok időben mindig megelőzi a következményt. A teleológia értelmezése alapján a Világegyetem eseményei fokozatosan egy végső cél megvalósulását szolgálják. Sokan osztják azt a véleményt, miszerint a kauzalitás inkább a tudomány, míg a teleológia inkább a vallás módszere. A két megközelítés egyáltalán nem zárja ki egymást. Számos olyan természetes és mesterséges rendszer létezik, melyekben mindkét oksági kapcsolat megtalálható. Tudomány és vallás kiegészítik egymást. Közös felelősségünk, hogy folyamatosan fenntartsuk és biztosítsuk a két terület dinamikus egyensúlyát.

„A tudomány vallás nélkül sánta. A vallás tudomány nélkül vak.” Albert Einstein (1879 -1955) Nobel-díjas elméleti fizikus

Minden vallás alapvető küldetése a végső valóság megmutatása. Amíg azonban – elnevezésétől függetlenül – csak ugyanaz a legmélyebb (legmagasabb) igazság van, addig felismeréséhez számtalan út vezet. Ezért az a vallás mutat igaz példát, amelyik egyetemes, amelyik nem akarja önmagát a többi vallás fölé helyezni, amelyik toleráns, amelyik az egységet keresi a többi vallással, amelyik a szeretet erejével próbál egy jobb világot elérni, amelyik az emberek tudati fejlődését szolgálja, amelyik képes megmutatni a végső valóságot és éreztetni az isteni szeretetet. A globális testvériség és egységtudat igazi térhódításához megítélésem szerint a vallások egymáshoz való közeledése, akár valamilyen szintű egyesítése is szükséges.

*

Felhasznált és javasolt irodalom:

P. Krishna: A teozófia és a tudomány szelleme

H. P. Blavatsky: Titkos tanítás III. - Az okkult és a modern tudomány

H. P. Blavatsky: Mi az igazság?

Annie Besant: A három ösvény

Annie Besant: Világunk átalakulása

C. Jinarajadasha: Élet, halál és továbbélés tudományos és teozófiai megvilágításban (1916 október 8-án Glasgowban tartott előadás)

C. Jinarajadasha & Radha Burnier: A bölcsesség iskolája (The school of the wisdom)

Martinovich Tamás: A halandó és a halhatatlan én (2018.szeptember 27-én Budapesten, a Magyar Teozófiai Társulat által szervezett nyilvános előadás)

Guáth Miklós: Lényegkönyv